

มาตรการการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนกในกองทัพเรือ

องค์การอนามัยโลกและนักวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของไข้หวัดนก มีความเห็นตรงกันว่า การระบาดที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียเมื่อต้นปี 2547 นี้ จะไม่สามารถกวาดล้างให้หมดไปได้และมีโอกาสเกิดการระบาดซ้ำได้ตลอดเวลา ทุกครั้งที่มีการระบาดในสัตว์ปีกจะทำให้เกิดการป่วยและเสียชีวิตในคน การป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนกในคนจึงอยู่ที่การเฝ้าระวังสอบสวนโรค การให้สุขศึกษาแก่ประชาชน การตรวจวินิจฉัยรักษา การป้องกันในกลุ่มเสี่ยง เช่น ผู้เกี่ยวข้องกับการทำลายสัตว์ปีกที่ป่วย และการบริหารจัดการ ดังนั้น เพื่อเป็นการควบคุมป้องกันและเฝ้าระวังกำลังพลของ ทร. ให้ปลอดภัยจากไข้หวัดนก กกป.พร. จึงมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้

1. กำลังพล / ครอบครัว

แม้ว่าโรคไข้หวัดนกจะเป็นโรคระบาดร้ายแรงของสัตว์ปีก ที่ยังไม่มีวิธีการรักษาได้ แต่ก็สามารถป้องกันและกำจัดให้หมดไปได้ หากทุกๆฝ่ายให้ความร่วมมือ ดังนี้

- 1.1 เฝ้าระวังอาการป่วยในสัตว์ปีก ไก่ เป็ด ที่เลี้ยงอยู่ตามบ้าน หากพบว่ามีอาการป่วย ให้แจ้งสัตวแพทย์ท้องถิ่น/ เจ้าหน้าที่สายแพทย์ของ ทร. ไปตรวจวินิจฉัย
- 1.2 ดูแลและป้องกันตัวเอง โดยเฉพาะเด็ก และผู้สูงอายุ ไม่ให้สัมผัสสัตว์ป่วยหรือสิ่งของที่ปนเปื้อนเชื้อ และหมั่นล้างมือบ่อยๆ
- 1.3 หลีกเลี่ยงการสัมผัสไก่ชนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการดูแลเสลด เลือด ไก่ ขณะชนไก่
- 1.4 ไม่ขนย้ายสัตว์ปีกเข้า – ออก จากพื้นที่ หากจำเป็น ต้องขอใบอนุญาตเคลื่อนย้ายจากสัตวแพทย์
- 1.5 หมั่นติดตามข่าวสารการระบาด และปฏิบัติตามคำแนะนำของทางราชการ

2. ผู้บริโภคสัตว์ปีกและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ปีก

- 2.1 เพื่อป้องกันโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจและโรคติดเชื้อทางระบบทางเดินอาหาร การบริโภคเนื้อสัตว์ รวมทั้งเนื้อสัตว์ปีกและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ปีก โดยทั่วไปจึงควรรับประทานเนื้อที่ปรุงให้สุกเท่านั้น เนื่องจากเชื้อโรคต่างๆที่อาจปนเปื้อนมา ไม่ว่าจะเป็นไวรัส แบคทีเรีย หรือพยาธิ จะถูกทำลายไปด้วยความร้อน
- 2.2 เนื้อสัตว์ปีกและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ปีก ที่มีอยู่ตามท้องตลาดขณะนี้ ถือว่ามีความปลอดภัยสามารถบริโภคได้ตามปกติ แต่ต้องรับประทานเฉพาะที่ปรุงสุกเท่านั้น งดรับประทานอาหารที่ปรุงสุกๆดิบๆ
- 2.3 เชื้อไวรัสไข้หวัดนกทำลายได้ง่าย ด้วยความร้อนที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส เชื้อจะถูกทำลายภายใน 30 นาที ฉะนั้นไม่ควรรับประทานไก่สุกๆดิบๆที่เนื้อแดงมีเลือดปน
- 2.4 การรับประทานไข่ ไม่ควรรับประทานไข่ลวก ไข่ต้มแบบยางมะตูม หรือไข่ดาวที่สุกๆดิบๆ ควรปรุงให้สุกก่อนนำมารับประทาน

3. ผู้ประกอบอาหาร / จัดเลี้ยง

เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันโรคติดต่อจากอาหาร ดังนั้นการป้องกันสามารถกระทำได้โดย

3.1 ควรเลือกซื้อสัตว์ปีกและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ปีกจากแหล่งที่มีการรับรองมาตรฐาน หรือร้านค้าประจำ และเลือกซื้อเนื้อสัตว์ปีกที่สดไม่มีลักษณะที่บ่งชี้ว่าตายด้วยโรคติดเชื้อ เช่น เนื้อมีสีคล้ำ มีจุดเลือดออกเป็นต้น สำหรับไข่ ควรเลือกฟองที่สดใหม่ และไม่มีมูลติดเปื้อนที่เปลือกไข่ ก่อนปรุงควรนำมาล้างให้สะอาด หรือถ้าต้องการเก็บในตู้เย็นควรเช็ดให้แห้งก่อน หลังจากนั้นให้ล้างมือ ฟอกสบู่ให้สะอาด

3.2 ไม่ใช้มือที่เปื้อนมาจับต้องจุมก ตา และปาก และหมั่นล้างมือบ่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจับต้องเนื้อสัตว์ และเปลือกไข่ที่มีมูลสัตว์เปื้อน

3.3 ควรแยกเขียงสำหรับหั่นสัตว์ปีก และมีเขียงสำหรับหั่นอาหารที่ปรุงสุกแล้ว หรือผัก ผลไม้ โดยเฉพาะ ไม่ใช้เขียงเดียวกัน

4. ผู้ที่เลี้ยงสัตว์ปีก / ผู้สัมผัสสัตว์ปีก

4.1 ถ้าเป็นผู้เลี้ยงสัตว์ปีก หากมีสัตว์ปีกที่เลี้ยงไว้ป่วยหรือตาย ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดให้รีบแจ้งหน่วยแพทย์/เจ้าหน้าที่เวชกรรม/ปศุสัตว์ในพื้นที่ทันที โดยไม่นำสัตว์ที่ป่วยหรือตายออกมาจำหน่าย หรือทิ้งลงในแหล่งน้ำสาธารณะ กำจัดซาก รวมทั้งมูล ไข่ และอาหารสัตว์ โดยการเผาหรือฝังใต้ระดับดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร ณ จุดเกิดโรค แล้วรดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค เช่น น้ำคลอรีน หรือ ปูนขาว แล้วฝังกลบทับให้แน่น อาจใช้วัตถุหนักทับเพื่อความมั่นใจ หรือ เก็บตัวอย่างซากสัตว์ที่ตายส่งตรวจหาสาเหตุการตาย โดยใส่ถุง พลาสติก 2 ชั้น มัดปากถุงให้แน่น เก็บใส่ภาชนะแช่น้ำแข็งส่งห้องปฏิบัติการตรวจวินิจฉัยโรคของกรมปศุสัตว์ที่อยู่ใกล้ที่สุด

4.2 ก่อนจะสัมผัสสัตว์ป่วย ซากสัตว์ที่ตาย หรือทำลายสัตว์ ควรสวมผ้าพลาสติกกันเปื้อน ผ้าปิดปาก จมูก ถุงมือ หมวก และหลังเสร็จงานควรอาบน้ำและฟอกสบู่ให้สะอาด และเปลี่ยนเสื้อผ้าทุกครั้ง ส่วนเสื้อผ้าที่ใช้แล้ว ผ้าพลาสติก หรือผ้ากันเปื้อน ผ้าปิดปาก จมูก ถุงมือ ต้องถอดทิ้ง หรือนำไปแช่และซักล้างด้วยผงซักฟอกหรือน้ำสบู่ก่อนนำกลับมาใช้

4.3 รักษาความสะอาดในโรงเรือน กำจัดเศษอาหารเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์อื่นๆ เข้ามาในโรงเรือนเพราะอาจนำเชื้อโรคเข้ามาในฟาร์ม

4.4 งดการเคลื่อนย้ายสัตว์ เข้า-ออก รวมถึงการติดต่อหรือเข้าพบของคนทั้งภายนอก และระหว่างฟาร์ม

4.5 งดซื้อสัตว์ปีกจากพื้นที่อื่นๆ เข้ามาเลี้ยง

4.6 ป้องกันเชื้อโรคที่ปนเปื้อนไข่ และถ่ายไข่ในฟาร์ม โดยใช้ยาฆ่าเชื้อที่ไข่ และถ่ายไข่ทุกครั้งที่นำเข้าฟาร์ม

4.7 ไม่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำลำคลองเลี้ยงไก่ หากจำเป็นให้ผสมยาฆ่าเชื้อ

4.8 ทำลายเชื้อโรคในพื้นที่ที่เกิดโรคระบาด โดยการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคในบริเวณฟาร์ม กรง เล้า พื้นคอก และรอบๆ บริเวณฟาร์ม เช้า เย็น ทุกวัน

5. สถานพยาบาล/โรงพยาบาลของ ทร.

ควรเฝ้าระวังโรคภายในพื้นที่ หรือค้นหาโรคโดยตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสารการเกิดโรคระบาดในคน ติดตามสอบสวนอาการ หายาเหตุและปัจจัยเสี่ยงของคนที่ยสงสัยว่าเป็นโรคระบาดชนิดต่างๆ ตามลักษณะอาการของโรคไข้หวัดนก (Case Definition) ดังนี้

1. กำหนดลักษณะอาการ (Case Definition) เพื่อที่จะค้นหาโรคไข้หวัดนกให้ได้เร็วที่สุด

1.1 ผู้ป่วยที่สงสัย (Suspect) ได้แก่ ผู้ที่มีอาการหรืออาการแสดงต่อไปนี้

- ไข้ (อุณหภูมิมากกว่า 38 องศาเซลเซียส) ร่วมกับ
- อาการอย่างใดอย่างหนึ่งอันได้แก่ ปวดกล้ามเนื้อ , ไอ, หายใจผิดปกติ (หอบ , ลำบาก), หรือแพทย์วินิจฉัยสงสัยว่าเป็นปอดบวม หรือไข้หวัดใหญ่ ร่วมกับมี
- ประวัติการสัมผัสสัตว์ปีกที่ป่วย/ตาย โดยตรงในระยะ 7 วันที่ผ่านมา หรือมีการตายของสัตว์อย่างผิดปกติในพื้นที่ที่อยู่อาศัยในรอบ 14 วันที่ผ่านมา

1.2 ผู้ป่วยที่น่าจะเป็น (Probable) ได้แก่ ผู้ป่วยที่สงสัยตามนิยามข้างต้น ร่วมกับ

- ผลการตรวจเบื้องต้นพบว่าการติดเชื้อไข้หวัดใหญ่กลุ่ม A แต่ยังไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นเชื้อสายพันธุ์ของคน หรือของสัตว์ปีก หรือ
- มีอาการระบบหายใจล้มเหลว หรือ เสียชีวิต

1.3 ผู้ป่วยยืนยัน (Confirm) ได้แก่ผู้ป่วยที่สงสัยและผลการตรวจสุดท้ายพบเชื้อไข้หวัดใหญ่กลุ่ม A (H5) ซึ่งเป็นสายพันธุ์ของสัตว์ปีกด้วยวิธี PCR หรือการเพาะเชื้อ

2. เฝ้าระวังการป่วย เฝ้าระวังผู้ป่วยที่ป่วยด้วยโรคปอดบวมและไข้หวัดใหญ่อย่างเต็มที่โดยผู้ป่วยทุกรายที่ยสงสัยว่ามีอาการปอดบวม หรือไข้หวัดใหญ่ ที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาล ขอให้ซักถามประวัติ

- การอาศัยอยู่ในบ้านหรือหมู่บ้านที่มีสัตว์ปีกที่ป่วย/ตายในรอบ 2 สัปดาห์
- การสัมผัสโดยตรงกับสัตว์ที่ป่วยหรือตาย ในรอบหนึ่งสัปดาห์
- การสัมผัสกับผู้ป่วยปอดบวมรายอื่น ในรอบหนึ่งสัปดาห์

หากมีประวัติดังกล่าวให้รายงานและมีการสอบสวนโรคและควบคุมโรคในชุมชนทันทีโดยไม่ต้องรอผลทางห้องปฏิบัติการ และให้การดูแลรักษาตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้

3. ผู้ป่วยที่เสียชีวิตจากปอดบวมทุกรายให้ส่งตรวจหาการติดเชื้อไข้หวัดนก

4. เมื่อมีผู้ป่วยสงสัยให้มีการสอบสวนโรคและควบคุมโรคในชุมชนซึ่งประกอบด้วย

- ตรวจสอบว่ามีการตายของสัตว์ปีกมากน้อยเพียงใด
- มีผู้ป่วยรายอื่นๆ ที่ชวนให้สงสัยว่าเป็นไข้หวัดนก แต่ยังไม่ได้ไปรับการรักษาอีกหรือไม่
- ติดตามสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาไว้ทุกคนทุกวันอย่างน้อย 7 วัน นับจากวันที่อยู่ร่วมกับผู้ป่วยวันสุดท้าย หากอาการไข้ให้รีบตรวจวินิจฉัยหาสาเหตุ และรายงานสำนักงานป้องกันควบคุมโรคเขต กรมควบคุมโรคทราบเพื่อตรวจสอบว่ามีการแพร่ระบาดจากคน สุนัขหรือไม่

5. การเก็บสิ่งส่งตรวจจากผู้ป่วยเพื่อตรวจยืนยันทางห้องปฏิบัติการ ประกอบด้วย

- Throat swab หรือ Nasopharyngeal swab ใส่ไว้ใน viral transport media นำส่งในกระติกน้ำแข็งที่มีน้ำแข็งหรือ ice pack เพื่อรักษาอุณหภูมิให้ได้ 2-4 องศาเซลเซียส และให้ส่งถึงห้องปฏิบัติการกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์หรือห้องปฏิบัติการที่สามารถยืนยันผลได้ภายใน 48 ชั่วโมง

- Clotted Blood 5 มิลลิลิตร (cc.) เก็บ 2 ครั้ง ครั้งแรกเก็บเมื่อพบผู้ป่วย ครั้งที่สองเก็บห่างจากครั้งแรกอย่างน้อย 14 วันขึ้นไป

6. หน่วยเวชกรรมป้องกันใน ทร.

1. เมื่อได้รับรายงานว่ามีผู้ป่วยกรณีสงสัยว่าป่วยด้วยโรคไข้หวัดนก ให้เจ้าหน้าที่สายเวชกรรมป้องกันที่มีหน้าที่สอบสวนโรค รีบออกไปทำการสอบสวนโรค รวมถึงการเก็บและรับ-ส่งตัวอย่างสำหรับการตรวจวินิจฉัยหรือชันสูตรต่อไป และ/หรือดำเนินการควบคุมโรคทันที

2. เมื่อทำการสอบสวนโรคให้บันทึกในแบบสอบสวนโรค ซึ่งจะช่วยในการสรุปรวบรวมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ปัจจัย สาเหตุ การเกิดโรคระบาดสัตว์ โดยมีสาระสำคัญ คือ การตรวจสอบข้อมูลทั่วไปของจุดเกิดโรค สภาพการเลี้ยงสัตว์และปริมาณ ลักษณะการเกิดโรคในพื้นที่ อัตราการป่วย/อัตราการตาย การเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมก่อนเกิดโรค โรงฆ่าสัตว์ ตลาดนัดค้าสัตว์ การเคลื่อนย้ายสัตว์เข้า-ออก หรือ ผ่านจุดเกิดโรค แหล่งรังโรคที่อาจเป็นไปได้ ปัจจัยการแพร่ระบาด และ พื้นที่เสี่ยงโดยรอบ เป็นต้น

แนวทางการเฝ้าระวังสอบสวน “โรคใช้หวัดนกใน ทร.”

เมื่อมีเหตุการณ์ต่อไปนี้เกิดขึ้นในพื้นที่ ทร.

1. มีผู้ติดเชื้อหรือผู้ป่วยใช้หวัดนก ทั้ง **suspect, probable, confirm**
2. มีสัตว์ปีกป่วยหรือตายโดยไม่ทราบสาเหตุ
3. มีรายงานสัตว์ที่บริโภคสัตว์ปีกป่วยหรือตาย

แนวทางปฏิบัติทางการแพทย์ผู้ป่วย “ไข้หวัดนก”

